

M29

3202-p

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА

МАРТИНЮК Мілада Вікторівна

УДК 371.388:78(07)

**МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ
МУЗИЧНИХ ТРАДИЦІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПРЕДМЕТІВ
ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

НБ НПУ

◆100068889◆

Київ – 2011

7752

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Житомирському державному університеті імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, м. Київ.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
БАЛАДИНСЬКА Ірина Владиславівна,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри музики і хореографії з
методиками викладання.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
ХИЖНА Ольга Петрівна,
Інститут мистецтв Національного
педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова,
професор кафедри методики музичного
виховання, співів та хорового диригування;

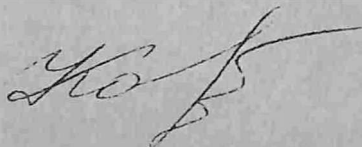
кандидат педагогічних наук, доцент
ЛЕБЕДЕВ В'ячеслав Кузьмич,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського,
завідувач кафедри музикознавства та
інструментальної підготовки.

Захист відбудеться 18 квітня 2011 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 17 березня 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.В. Козир

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У Національній доктрині розвитку освіти, Концепції 12-річної загальноосвітньої школи, Концепції художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах України вказується на важливу потребу сьогодення щодо використання національних традицій не лише для відновлення кращих здобутків минулого, а й для того, щоб наснажити їх сучасним науковим змістом. Педагогічне значення національних традицій полягає в їх потрактуванні як результату виховних зусиль народу протягом багатьох віків, і як незамінного навчального засобу.

До філософсько-світоглядних основ національних традицій звертались: О. Духнович, О. Забужко, М. Жулинський, В. Іванишин, С. Павлюк, Є. Сверстюк, О. Субтельний, В. Шинкарук та інші. Сутність національних традицій як елементу національної культури висвітлювали М. Грушевський, М. Драгоманов, С. Андрусів, Н. Баранова, Ю. Бромлей, Г. Волков, Г. Гачев, М. Гончаренко, Л. Живкова та ін. Роль національних традицій в освіті та вихованні особистості розглядали І. Зязюн, Л. Кондрашова, Н. Миропольська, С. Кириленко, І. Лебідь, І. Мельникова, О. Семашко, Н. Шаронова, С. Русова. На залученні національних традицій рідного краю у навчанні підростаючого покоління наголошено в працях М. Костриці, Л. Масол, В. Обозного, Т. Оперової, В. Смирнова та ін.

Проблеми національних традицій в музичному мистецтві досліджували О. Антонова, В. Гусев, С. Грица, В. Денисенко, Б. Єфименков, І. Земцовський, А. Іваницький, А. Кулієва, І. Мацієвський, В. Медушевський, О. Мещерякова, І. Ляшенко, С. Уланова, Л. Остапенко та ін.

В осмисленні змісту поняття “національні музичні традиції” ключовим є ретроспективний аналіз музично-педагогічного доробку В. Барвінського, В. Верховинця, М. Леонтовича, І. Воробкевича, П. Козицького, І. Ющишина, Б. Яворського М. Лисенка, Я. Степового, К. Стеценка та ін.

Феномену національних музичних традицій як засобу опанування культурно-історичним досвідом приділено увагу в роботах А. Авдієвського, І. Беха, А. Болгарського, З. Василенка, С. Горбенка, А. Зінченка, І. Зязюна, А. Іваницького, О. Кононко, Л. Масол, С. Науменко, Е. Печерської, О. Ростовського, Т. Танько, О. Щолокової та ін. Однак питання використання національних музичних традицій в сучасних умовах функціонування й розвитку мистецької освіти розглядалося здебільшого опосередковано.

Аналіз науково-методичної літератури виявив, що певне коло питань щодо використання національних музичних традицій залишилося поза увагою дослідників. Зокрема, не розкрито зміст і структуру поняття, методичні засади використання національних музичних традицій у процесі навчання предметів художньо-естетичного циклу, рівень сформованості художньо-естетичної компетентності як головного механізму виявлення якості та результативності окресленого процесу навчання.

Актуальність, соціальна та педагогічна значущість окресленої проблеми для теорії та методики мистецької освіти, її недостатня розробленість у науковій літературі, зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: *"Методика використання національних музичних традицій у процесі навчання предметів художньо-естетичного циклу"*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконувалась відповідно до наукового напрямку кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка "Теоретичні та методичні засади розробки науково-педагогічного супроводу обдарованої особистості" (№ 0110U002109) та кафедри музичного виховання, співів та хорового диригування Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова "Теорія та технологія виховання і навчання в системі освіти" (протокол засідання № 3 від 14.12.2009 р.). Тему дослідження затверджено вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 9 від 28.10.2004 р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 6 від 9.10.2009 р.).

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику використання національних музичних традицій у процесі навчання підлітків предметів художньо-естетичного циклу.

Відповідно до мети було визначено наступні завдання дослідження:

- 1) здійснити теоретичний аналіз сутнісної характеристики та змісту поняття "національні музичні традиції";
- 2) розглянути зміст та складові компоненти процесу навчання підлітків предметів художньо-естетичного циклу з використанням національних музичних традицій;
- 3) розробити критерії, показники та рівні сформованості художньо-естетичної компетентності підлітків як головного механізму виявлення якості процесу навчання та результативності методики використання національних музичних традицій у процесі навчання предметів художньо-естетичного циклу;
- 4) визначити головні методично-педагогічні механізми забезпечення форм, методів організації впровадження національних музичних традицій, теоретично обґрунтувати методику використання національних музичних традицій у процесі навчання предметів художньо-естетичного циклу;
- 5) експериментально перевірити доцільність застосування розробленої методики використання національних музичних традицій у процесі навчання підлітків предметів художньо-естетичного циклу.

Об'єкт дослідження – процес художньо-естетичного навчання і виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Предмет дослідження – методично-педагогічні механізми використання форм і методів освоєння національних музичних традицій у процесі навчання підлітків предметам художньо-естетичного циклу.

Теоретичну та методологічну основу дослідження складають основні положення філософії, психології, соціології, педагогіки, мистецтвознавства та культурології через:

- синергетичний підхід як методологічний спосіб пізнання педагогічних явищ, фактів, процесів, що забезпечує механізм цілісного вивчення об'єкту дослідження (В. Андрущенко, С. Вовк, І. Добронравова, А. Єрмоленко, В. Зікін, В. Ігнатова, В. Кизима, М. Кисельов, О. Кравченко, О. Козлова, В. Лук'янець, Л. Озадовська, В. Пазенко, І. Пригожин, В. Шевченко та ін);
- культурологічний підхід, що забезпечує підготовку до сприйняття та вивчення національних музичних традицій у цілеспрямованій навчально-виховній діяльності підлітків (Н. Брюханова, О. Железнякова, Н. Нікітіна, М. Петухов, Т. Рейзенкінд, М. Романенко, О. Шевченко та ін.);
- етнопедагогічний підхід, що забезпечує збереження і передачу від покоління до покоління національного досвіду, зміцнення порядку, певних норм і правил життя, регламентації та контролю поведінки школярів (І. Бех, О. Березюк, С. Кириленко, М. Семенова та ін.);
- поліхудожній підхід, завдяки якому знання з різних видів мистецтва забезпечують цілісне осягнення процесу навчання предметів художньо-естетичного циклу (Ю. Алієв, Н. Ветлугіна, Т. Казакова, Д. Кабалевський, Є. Квятковський, Б. Лихачов, Б. Неменський, О. Піддубна, В. Шацька, Г. Шевченко, Б. Юсов та ін.).

Важливе теоретичне значення для розв'язання досліджуваної проблеми мають положення Законів України "Про освіту", "Про вищу освіту", а також Національної доктрини розвитку освіти.

Для вирішення поставлених завдань застосовувались такі методи дослідження:

- *теоретичні*: аналіз наукової, педагогічної та методичної літератури з проблеми дослідження, нормативних документів та чинних програм предметів художньо-естетичного циклу; аналіз, синтез, порівняння, узагальнення та конкретизація наукової інформації. З їх допомогою було визначено понятійний апарат дослідження, розглянуто сутність національних музичних традицій, проаналізовано проблеми використання національних музичних традицій в теорії та практиці мистецької освіти
- *емпіричні*: анкетування, тестування, опитування (усне та письмове), інтерв'ювання та бесіди, творчі завдання, цілеспрямоване спостереження; педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний); статистичні методи обробки експериментальних даних. Ці методи дозволили експериментально перевірити розроблену методику використання національних музичних традицій у процесі навчання предметів художньо-естетичного циклу, забезпечити достовірність отриманих даних.

Наукова новизна дослідження. Уперше на основі системного підходу до аналізу педагогічних процесів теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено методику використання національних музичних традицій у процесі

навчання предметів художньо-естетичного циклу; *уточнено* сутнісну характеристику понять “національні музичні традиції”, “художньо-естетична компетентність підлітка” та *конкретизовано* їх зміст; *розроблено* критерії та показники художньо-естетичної компетентності підлітків як головного механізму виявлення результативності методики використання національних музичних традицій у процесі навчання предметів художньо-естетичного циклу; *виявлено* специфіку використання національних музичних традицій на основі авторської програми “Народні джерела” в умовах навчально-виховного процесу загальноосвітньої школи; *подальшого розвитку* набули теоретичні та методичні засади мистецької освіти.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що його теоретичні висновки й експериментальні дані можуть слугувати основою удосконалення практики навчальної роботи з підлітками. Розроблено та експериментально апробовано навчальну програму “Народні джерела”; використання результатів дослідження може становити підґрунтя для певної корекції та оновлення змісту авторських програм як для профільних предметів, так і для елективних курсів, реалізації їх у практичній діяльності.

Основні положення дисертації з проблеми використання національних музичних традицій у процесі навчання підлітків предметів художньо-естетичного циклу *впроваджено* у навчальний процес Бердичівської міської гуманітарної гімназії №2 (довідка № 103 від 02.04.2010 р.), Бердичівської загальноосвітньої школи №3 (довідка № 292 від 15.05.2009 р.), Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського (довідка № 104 від 22.06.2010 р.), Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка № 375/02 від 16.08.2010 р.); Житомирської загальноосвітньої школи №33 (довідка № 645 від 28.10.2010 р.), Київського електромеханічного технікуму залізничного транспорту ім. М.Островського (довідка № 85-д від 23.08.2010 р.).

Апробація результатів дослідження. Найважливіші теоретичні положення та висновки доповідалися на науково-красназничих, науково-пошукових, історико-красназничих, науково-методичних та науково-практичних конференціях, зокрема, *міжнародних*: “Професійна підготовка вчителя музичного мистецтва: від традицій до інновацій” (Полтава, 2007); “Звягель-Новоград-Волинський: від сивої давнини до сьогодення” (Новоград-Волинський, 2007); “Стильова панорама українського мистецтва” (Київ, 2008); “Антонінський край у просторі і часі” (Антоніни, Хмельницька область, 2008); “Українське народознавство на початку XXI ст.: теорія і методи та тенденції розвитку” (Київ, 2008); *всеукраїнських*: “Художньо-освітній простір України в контексті новітньої історії” (Київ, 2007); “Новаторські навчально-виховні заклади в історії розвитку освіти в Україні” (Житомир, 2007); “Культура, мистецтво та освіта в умовах глобалізації: проблеми і перспективи розвитку” (Вінниця, 2007); “Сучасна мистецька освіта: проблеми, технології, перспективи” (Ніжин, 2008); “Україно-єврейські взаємини: культурологічні, історичні, соціологічні аспекти” (Львів, 2008); “Теорія і практика розвитку

ключових компетенцій 12-річної школи" (Київ, 2008); "О. Пчілка і родина Косачів в історії інтелектуальної еліти України та Волині" (Луцьк, 2009); "Минуле і сучасне Волині та Полісся" (Луцьк, 2009); *VI культурологічні читання пам'яті В. Подкопаєва "Національний мовно-культурний простір України в контексті глобалізаційних та євроінтеграційних процесів"* (Київ, 2008).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації відображено у 22 одноосібних публікаціях автора, 8 з яких - у наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України, а також у 2 навчально-дидактичних матеріалах.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, який містить 336 найменувань, з них іноземною мовою – 4. Загальний обсяг дисертації складає 223 сторінки, з них 172 сторінки основного тексту. робота містить 33 таблиці, 4 рисунка, що разом з додатками та літературою становить 51 сторінку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність обраної проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету дослідження, сформульовано завдання роботи, розкрито теоретичні, методологічні засади та подано стисло характеристику методів, висвітлено наукову новизну, теоретичне й практичне значення дисертаційної роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження основних її результатів.

У першому розділі – *"Теоретичні засади використання національних музичних традицій у навчально-виховному процесі"* – досліджувану проблему розглянуто в контексті філософських, соціологічних, етносоціологічних, культурологічних, психолого-педагогічних знань; визначено сутнісні характеристики та структурні аспекти національних музичних традицій.

Дослідження комплексу проблем, пов'язаних із розумінням специфіки національних традицій, їхньої природи, сутності й структури дозволило визначити окреслене поняття як специфічну форму культурної спадкоємності, що реалізується через відтворення стереотипів свідомості та діяльності в контексті нових умов та завдань.

Ретроспективний аналіз музично-педагогічного доробку українських музикантів-педагогів минулих часів і сучасників, позиціонування їх поглядів та діяльності за певними напрямками, став ключовим в осмисленні змісту поняття *"національні музичні традиції"*.

Аналіз і узагальнення науково-методичної літератури та положень науковців щодо змісту національних традицій дозволило визначити поняття *"національні музичні традиції"* як *специфічну форму культурної спадкоємності, що усталено відображає наступність музичного досвіду українського народу; забезпечує засвоєння найвищих національно-культурних*

духовних і матеріальних цінностей, норм, правил, ідеалів, поглядів; реалізується через осмислення й відтворення української музичної спадщини.

Науково-методична проєкція проаналізованих положень та поглядів дала можливість виокремити *структурні аспекти* національних музичних традицій: *художньо-виконавський аспект* (хоровий спів (І. Зеленецька, О. Нижанківський, О. Равінов, Т. Смирнова, Ю. Юцевич), гра на музичних інструментах (І. Білецька, Л. Нікішина, Л. Федоткіна), *пластична інтерпретація музичних творів* (Є. Гуренко, О. Зінич, Н. Кориханова, Ю. Кочнев, О. Кравчук, В. Москаленко, Ю. Мостова.); *слухацько-споглядальний аспект* (сприймання музичних творів (Б. Брилін, С. Горбенко, Т. Дорошенко, І. Климчук, Л. Коваль, О. Лобова, О. Маленицька, О. Михайличенко, С. Науменко, О. Олексюк, Г. Падалка, І. Руснак, М. Субота, Ю. Шевченко), їх оцінювання та аналіз (І. Богданова, Б. Кобзар, В. Краєвський, О. Савченко, М. Семко, М. Ярмаченко); *композиційно-креативний аспект* (інсценізація (Б. Луканюк, К. Черемський), театралізація (О. Брянцев, М. Бунаков, О. Михальова, Г. Рошаль, В. Сорока-Росинський), музичні ігри (Г. Довженюк, Т. Долбенко, М. Дьоміна, Н. Кудикиної, І. Фрішман, Н. Яременко), співогри (Т. Бодрова, Б. Кирдан, А. Омельченко).

Узагальнення музично-педагогічного доробку провідних вітчизняних педагогів та науковців дозволило окреслити три концептуальні *вектори* дослідження, які обумовили шляхи використання національних музичних традицій у процесі навчання предметів художньо-естетичного циклу. По-перше, національні музичні традиції розглядалися в контексті народної музичної творчості (музичного фольклору) (А. Авдієвський, А. Болгарський, І. Гадалова, С. Горбенко, З. Жовчак, В. Лапченко, Г. Падалка, В. Пальонний, Е. Печерська, О. Ростовський, Л. Хлебнікова та ін.). По-друге, розкриття механізмів впровадження національних музичних традицій у процес навчання предметів художньо-естетичного циклу відбувалося з урахуванням поліхудожньої діяльності (О. Бузова, Л. Масол, Н. Миропольська, О. Щолокова та ін.). По-третє, національні музичні традиції у контексті дослідження ґрунтувалися на єдності національних і загальнолюдських художніх цінностей та засадах полікультурності (П. Андрукович, Г. Головинський, В. Дряпіка, Е. Койкова, І. Климчук, О. Сапожник, М. Саркітов, О. Семашко, О. Рудницька, В. Цукерман).

У *другому розділі* – *"Національні музичні традиції як складова процесу навчання підлітків"* – представлено зміст та складові компоненти процесу навчання підлітків предметам художньо-естетичного циклу з використанням національних музичних традицій; розглянуто художньо-естетичну компетентність як інтегральну характеристику особистості підлітка; представлено критерії та показники рівнів сформованості художньо-естетичної компетентності підлітків, як головного механізму виявлення якості та результативності процесу навчання підлітків предметам художньо-естетичного циклу, з'ясовано стан використання національних музичних традицій у процесі навчання предметів художньо-естетичного циклу.

Опрацювання публікацій з проблем художньо-естетичної освіти (І. Белова, П. Блонський, Г. Букреєва, Б. Галєєв, М. Демчишин, Л. Масол, О. Мільченко, О. Павленко, Г. Підлужна, О. Ростовський, О. Рудницька, Н.А. Тодосієнко, Б. Фільц, та ін.) дало змогу виявити два типи зв'язків між предметами художньо-естетичного циклу: змістово-інформаційний та організаційно-методичний, які забезпечують установку особи на інтеграцію й систематизацію знань з різних предметів.

Узагальнення наукової літератури (Н. Ганнусенко, О. Гумінська, І. Зверев, О. Комаровська, Л. Масол, С. Нічкало, О. Оніщенко, В. Рагозіна та ін.) дозволило сформулювати мету процесу навчання предметів художньо-естетичного циклу з використанням національних музичних традицій, а саме: на основі процесу сприймання та інтерпретації творів національного мистецтва і практичної діяльності сформувати у школярів систему естетичних цінностей як інтегральну основу світогляду, розвивати мистецькі уміння та художньо-естетичні компетентності, здатність до художньо-творчої самореалізації, виховувати потребу в духовному самовдосконаленні.

У структурі процесу навчання підлітків предметам художньо-естетичного циклу з використанням національних музичних традицій виділено такі компоненти: *емоційно-ціннісний* (охоплює сферу емоційної реакції підлітків, характеризує ставлення до навчальної діяльності, до людей, у взаємодії з якими ця діяльність реалізується, і до самих себе як до суб'єктів навчальної діяльності); *мотиваційний* (полягає в поглибленні позитивного ставлення учнів до навчального предмету, усвідомленні ними власного стимулу до художньо-естетичної діяльності, реальної значущості художньо-естетичних знань, умінь та навичок); *когнітивний* (сприяє озброєнню учнів системою художньо-естетичних знань, умінь та навичок); *діяльнісний* (забезпечує реалізацію спонукань до художньо-естетичної діяльності) та *оцінно-результативний* (передбачає осмислення і виявлення оцінного ставлення до результатів власної художньо-естетичної діяльності; здатність контролювати процес самоосвіти та оцінювати його поетапні й кінцеві результати).

На основі аналізу наукових праць (Б. Гершунський, Л. Масол та ін.) встановлено, що компетентності є вирішальною умовою та показником успішності особистості у певній діяльності, а також ефективності процесу навчання.

Опрацювання теоретичного і практичного доробку сучасної мистецької педагогіки (Л. Масол, Л. Михайлова, Г. Падалка, С. Литвин-Кондратюк, М. Опачко, Л. Хлебнікова та ін.) дало змогу окреслити сутність поняття “художньо-естетична компетентність” та визначити *художньо-естетичну компетентність підлітків як здатність до художньо-естетичної діяльності на основі мистецьких знань, умінь та навичок, досвіду емоційно-ціннісного ставлення до мистецьких явищ, готовність до самоосвіти згідно з власними духовно-світоглядними позиціями.*

Для визначення стану використання національних музичних традицій у процесі навчання предметів художньо-естетичного циклу розроблено *критерії та*

показники рівнів сформованості художньо-естетичної компетентності підлітків, як головного механізму виявлення якості та результативності окресленого процесу: міра емоційно-ціннісного ставлення до творів національного мистецтва (показники: усвідомлення ціннісної ролі національних музичних традицій; сформованість емоційної реакції на мистецькі твори; здатність до естетичної оцінки мистецького твору); ступінь мотиваційної спрямованості до опанування національного мистецтва (показники: інтерес до вивчення ціннісного досвіду українського народу, відображеного у мистецьких творах; характер та систематичність спілкування з різновидами національного мистецтва; наявність позитивної мотивації до навчальної діяльності (предмети художньо-естетичного циклу); рівень засвоєння художньо-естетичних знань у галузі національного мистецтва (показники: глибина та системність знань у галузі національного мистецтва, їх достатність для плідної художньо-естетичної діяльності; змістовність аналізу та інтерпретації мистецьких творів; уміння вільно оперувати набутими знаннями та самостійно застосовувати їх у процесі художньо-естетичної діяльності); міра володіння художньо-виконавськими уміннями та навичками (показники: активність, ініціативність та самостійність у виконанні практичних завдань; рівень прояву творчої ініціативи в художньо-естетичній діяльності; варіативність виконання завдань).

Відповідно до критеріїв встановлено загальну характеристику *рівнів сформованості художньо-естетичної компетентності* підлітків: репродуктивний (низький), продуктивний (середній), творчий (високий).

Для проведення констатувального етапу дослідження було використано такі методи, як: бесіди з респондентами, міні-інтерв'ю та письмове опитування підлітків, тестування, спостереження, анкетування. Для аналізу отриманих результатів використовувались методики Б. Пашнева, Т. Шамова, Р. Немова та ін.

Низький (репродуктивний) виявили 52,8% учнів, який характеризувався недостатнім рівнем сформованості емоційної реакції на мистецькі твори, слабким інтересом до вивчення цінного досвіду українського народу, відображеного у мистецьких творах; низьким рівнем мотивації до навчальної діяльності; відсутністю необхідних знань у галузі національного мистецтва, що спричиняло поверхневий аналіз та інтерпретацію творів національного мистецтва; ситуативністю та безсистемністю характеру спілкування з різновидами національного мистецтва; невмінням самостійно застосовувати та вільно оперувати набутими мистецькими знаннями, недостатньою концентрацією уваги на об'єкті художньо-естетичної діяльності; шаблонністю, утрудненістю самостійної адекватної оцінки власної діяльності; пасивністю, у пошуку нових варіантів виконання практичних завдань, постійній потребі в допомозі з боку вчителя;

Середній рівень (35,2%) визначався достатнім рівнем емоційної реакції на мистецькі твори, усвідомлення ціннісної ролі національних музичних традицій, інтересу до опанування художнім досвідом українського народу; мотивації до навчальної діяльності; ініціативності в художньо-естетичній діяльності, виконанні творчих завдань. Проте недостатньо глибокими і систематичними залишаються знання у галузі національного мистецтва; спостерігається

відсутність індивідуальної манери та репродуктивний характер художньо-естетичної діяльності, присутність пасивності у пошуку нових варіантів виконання творчих завдань та потреби в корекції з боку вчителя.

Високий рівень (12,0 %) характеризувався сформованістю емоційної оцінки мистецьких творів, високим рівнем усвідомлення ціннісної ролі національних музичних традицій; глибиною та системністю знань у галузі національного мистецтва, умінням інтегрувати знання на основі взаємодії різних видів мистецтва, самостійно застосовувати набуті художньо-естетичні знання та вільно оперувати ними у нестандартних ситуаціях, творчо підходити до вирішення практичних завдань; високим рівнем зацікавленості та сформованості внутрішніх мотиваційних установок до навчальної діяльності; активністю, ініціативністю та самостійністю у виконанні практичних завдань, прагненням до пошуку нових варіантів розв'язання проблеми та повною відсутністю потреби допомоги з боку вчителя.

Аналіз стану та отримані результати констатувального дослідження показали, що переважна частина підлітків недостатньо усвідомлюють ціннісну роль національних музичних традицій і не виявляють інтересу до вивчення досвіду українського народу, відображеного у мистецьких творах; їх спілкування з різновидами національного мистецтва має спонтанний, безсистемний характер, що впливає на здатність до естетичної оцінки мистецького твору; глибина знань у галузі національного мистецтва не достатня для плідної художньо-естетичної діяльності, аналізу та інтерпретації мистецьких творів. Зафіксовані недоліки пояснюються недостатнім рівнем позитивної мотивації до навчання предметів художньо-естетичного циклу, переважаючим репродуктивним характером навчання, недостатньою спрямованістю на розвиток особистісно-пошукової активності підлітків, активізації їх оцінного мислення та суб'єктивних чинників осягнення національного мистецтва.

Констатувальне дослідження виявило необхідність пошуку нових підходів до процесу навчання предметів художньо-естетичного циклу з використанням національних музичних традицій, які полягають в обґрунтуванні теоретичних засад, виявленні педагогічних умов та створенні відповідної методики використання національних музичних традицій у процесі навчання підлітків предметам художньо-естетичного циклу.

У **третьому розділі** – *"Методична організація використання національних музичних традицій в процесі навчання предметів художньо-естетичного циклу"* – обґрунтовано методику використання національних музичних традицій в процесі навчання предметів художньо-естетичного циклу, розроблено та представлено змістове, методичне наповнення формувального етапу експерименту; наведено кількісні та якісні результати дослідно-експериментальної роботи.

Результати констатувального етапу експерименту зумовили необхідність розробки *педагогічних умов*, здатних забезпечити ефективність процесу навчання підлітків предметам художньо-естетичного циклу. До них належать:

організація самостійної діяльності підлітків; поєднання загальнонаціональних, регіональних компонентів освіти; індивідуалізація та диференціація процесу навчання з використанням національних музичних традицій.

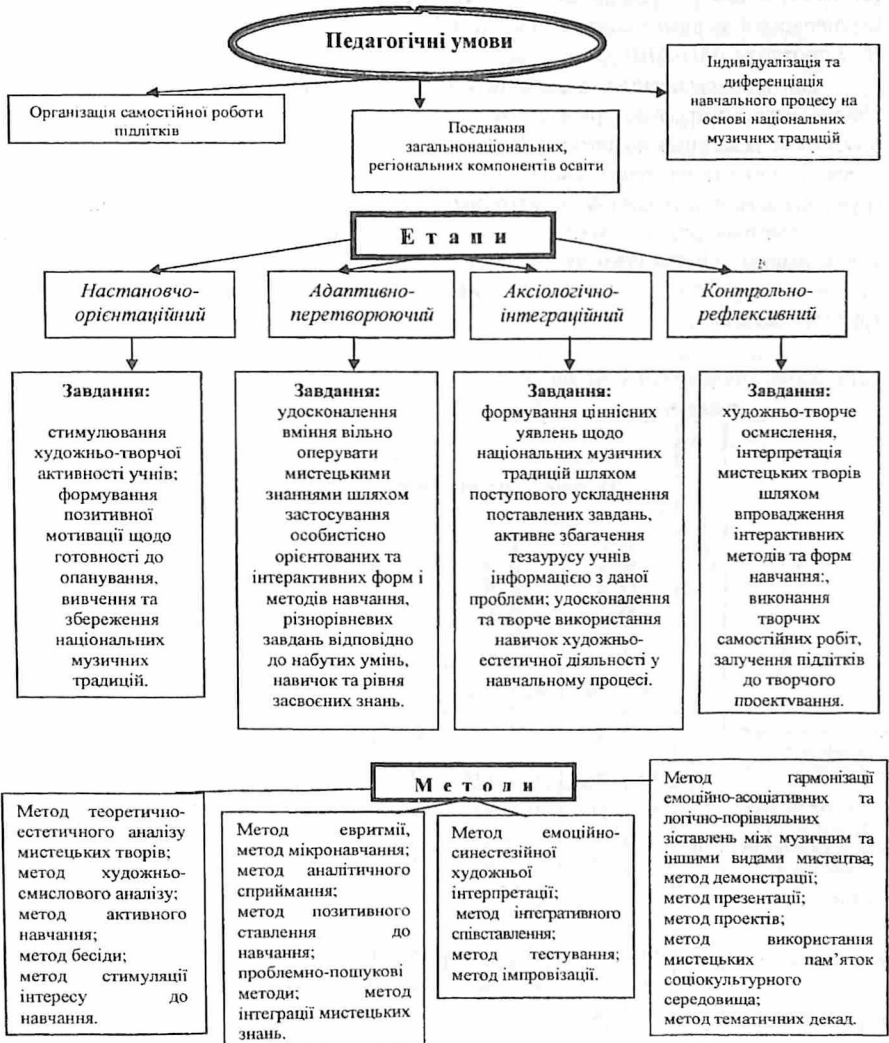
Визначені педагогічні умови дали підстави окреслити етапи використання національних музичних традицій у процесі навчання предметів художньо-естетичного циклу та виділити відповідні завдання:

- *настановчо-орієнтаційний* етап відзначався стимулюванням інтересу до художньо-естетичної діяльності учнів, формуванням позитивної мотивації до опанування, вивчення та збереження національних музичних традицій;
- *адаптивно-перетворюючий* етап був спрямований на удосконалення вміння вільно оперувати мистецькими знаннями шляхом застосування особистісно орієнтованих та інтерактивних форм і методів навчання, різнорівневих завдань відповідно до набутих умінь, навичок та рівня засвоєних знань;
- *аксіологічно-інтеграційний* етап окреслювався формуванням ціннісних уявлень підлітків щодо національних музичних традицій шляхом поступового ускладнення поставлених завдань, активним збагаченням тезаурусу учнів інформацією з даної проблеми; удосконаленням та творчим використанням навичок художньо-естетичної діяльності у процесі навчання предметів художньо-естетичного циклу;
- *контрольно-рефлексивний* етап передбачав художньо-творче осмислення, інтерпретацію мистецьких творів шляхом впровадження інтерактивних методів та форм навчання; виконання самостійних творчих робіт, залучення підлітків до творчого проектування.

Реалізації завдань сприяв комплекс методів навчання, що складався з трьох груп. *Першу групу методів* спрямовано на формування позитивної мотивації до опанування національних музичних традицій та емоційно-ціннісне ставлення підлітків до національного мистецтва (метод позитивного ставлення до навчання, метод стимуляції інтересу до навчання, емоційно-синестезійної художньої інтерпретації мистецьких творів, метод інтегративного співставлення, метод демонстрації). *Другу групу методів* зорієнтовано на систематизацію знань у сфері національного музичного мистецтва (метод інтеграції мистецьких знань, проблемно-пошукові методи, метод тестування, метод гармонізації емоційно-асоціативних та логічно-порівняльних зіставлень між музичним та іншими видами мистецтва, метод використання мистецьких пам'яток соціокультурного середовища, метод бесіди, метод художньо-смыслового аналізу мистецьких творів). *Третю групу методів* підпорядковано створенню алгоритмів художньо-естетичної діяльності (метод евритмії, метод активного навчання, метод мікронавчання, метод “дитячої радості”, метод імпровізації, методи презентації, проектів, тематичних декад).

МЕТОДИЧНА МОДЕЛЬ ВИКОРИСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МУЗИЧНИХ ТРАДИЦІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ПРЕДМЕТІВ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ

Мета: підвищення якості процесу навчання підлітків предметів художньо-естетичного циклу з використанням національних музичних традицій на основі впровадження авторської програми "НАРОДНІ ДЖЕРЕЛА"

Якісний та кількісний аналіз отриманих діагностичних даних виступив основою моделювання змістових та процесуальних аспектів формуального експерименту, в основу якого була покладена авторська програма “Народні джерела”, побудована на трьох основних предметах художньо-естетичного циклу – музичному мистецтві, художній літературі та образотворчому мистецтві. Експериментальна апробація ефективності запропонованої методики використання національних музичних традицій у процесі навчання предметів художньо-естетичного циклу проводилась на базі Бердичівської гуманітарної гімназії №2, Бердичівської загальноосвітньої школи №3, Житомирської загальноосвітньої школи №33 протягом 2007-2010 рр.

Дослідно-експериментальною роботою було охоплено 328 підлітків, серед яких 168 школярів контрольної групи та 160 – експериментальної. Експериментальна група працювала за методикою автора (60 учнів Бердичівської гуманітарної гімназії №2 під керівництвом автора, решта учнів – під керівництвом учителів музики). Контрольна група працювала за традиційною методикою під керівництвом учителів музики.

Перевірка результативності розробленої методики здійснювалась на основі контрольного діагностування та порівняльного аналізу рівнів сформованості художньо-естетичної компетентності школярів експериментальної та контрольної груп (таблиця 1).

Таблиця 1

Динаміка сформованості рівнів художньо-естетичної компетенції підлітків після завершення формуального етапу експерименту

Критерії	Групи	Рівні											
		На початку експерименту						У кінці експерименту					
		Репродуктивний (низький)		Продуктивний (середній)		Творчий (високий)		Репродуктивний (низький)		Продуктивний (середній)		Творчий (високий)	
уч.	%	уч.	%	уч.	%	уч.	%	уч.	%	уч.	%		
Міра емоційно-ціннісного ставлення до творів національного мистецтва	КГ	95	56,6	43	25,7	30	17,7	89	53,4	46	27,2	33	19,4
	ЕГ	90	56,2	41	25,8	29	18,0	57	35,9	55	34,3	48	29,8
Ступінь мотиваційної спрямованості до опанування національним мистецтвом	КГ	86	51,1	71	42,0	11	6,9	84	50,0	72	42,9	12	7,1
	ЕГ	78	48,7	67	41,7	15	9,6	40	25,1	86	53,6	34	21,3
Рівень засвоєння художньо-естетичних знань у галузі національного мистецтва	КГ	98	58,5	53	31,3	18	10,2	89	53,0	56	33,5	23	13,5
	ЕГ	91	57,0	51	31,8	18	11,2	45	28,2	60	37,5	55	34,3
Рівень володіння художньо-естетичними уміннями та навичками	КГ	96	57,3	56	33,5	16	9,2	93	55,6	58	34,6	17	9,8
	ЕГ	90	56,7	55	34,4	15	9,9	29	17,9	72	45,2	59	36,9

За результатами впровадження експериментальної методики використання національних музичних традицій у процес навчання предметів художньо-естетичного циклу встановлене значне зростання рівнів сформованості художньо-естетичної компетентності в учнів експериментальної групи (38,6 % – високий, 39,1 % – середній, 23,3 % – низький), тоді як у контрольній групі вагомих позитивних змін не відбулося (11,6 % – високий, 34,3 % – середній, 54,1 % – низький).

Узагальнення цих показників, завдяки використанню методики статистичного обчислювання, а саме за коефіцієнтом χ^2 -квадрат, довело, що рівень сформованості художньо-естетичної компетентності підлітків експериментальної групи вищий, ніж в учнів контрольної групи. Це свідчить, що експериментальна методика використання національних музичних традицій у процесі навчання предметів художньо-естетичного циклу ефективна.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретичне узагальнення та нове практичне вирішення проблеми використання національних музичних традицій, що знайшло відображення в розкритті сутнісної характеристики та змісту поняття “національні музичні традиції”; обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці методики використання національних музичних традицій у процесі навчання підлітків предметам художньо-естетичного циклу. Проведене дослідження дало підстави зробити узагальнюючі висновки відповідно до поставлених і розв’язаних завдань:

1. На основі теоретичного аналізу наукової літератури сформульовано визначення поняття “національні музичні традиції” як специфічної форми культурної спадкоємності, що усталено відображає наступність музичного досвіду українського народу, забезпечує засвоєння найвищих національно-культурних духовних і матеріальних цінностей, норм, правил, ідеалів, поглядів, реалізується через осмислення й відтворення української музичної спадщини. Складність і багатогранність змістової сторони національних музичних традицій обумовили структуру означеного поняття, яка поєднує: художньо-виконавський (хоровий спів, гра на музичних інструментах, пластична інтерпретація музичних творів), слухачко-споглядальний (сприймання мистецьких творів, їх оцінювання та аналіз), композиційно-креативний (інсценізація, театралізація, музичні ігри) аспекти.

2. Враховуючи, що підлітковий вік – це час інтенсивного формування світогляду, переконань, принципів та ідеалів, системи ціннісних суджень, якими особистість починає керуватися у своїй поведінці, зростання її самостійності, схильності до самоаналізу, самокритичності, виявлено, що ефективність педагогічних дій художньо-естетичного спрямування залежить від спеціально організованого процесу навчання, що дає змогу підліткам виробити об’єктивне художньо-естетичне ставлення до оточуючої дійсності,

здійснити творчий вибір, орієнтований на загальнолюдські й національні цінності, збагатити досвід практичної художньо-естетичної діяльності.

3. Важливим чинником безперервного духовного розвитку учнівської молоді, гуманізації та гуманітаризації навчально-виховного процесу в системі загальної середньої освіти є предмети художньо-естетичного циклу (музичне мистецтво, образотворче мистецтво та художня література), ефективність звернення до яких пояснюється поступовим розширенням спектру засвоєння школярами виражальних засобів та образних систем конкретного виду мистецтва, розвитком емоційності, дивергентного пошуку вирішення художніх завдань.

4. Дослідження засвідчило, що особливістю процесу навчання підлітків предметам художньо-естетичного циклу з використанням національних музичних традицій є його наскрізність та наступність, яка полягає у: визнанні провідної ролі національних музичних традицій у навчанні учнів; зверненні до національної музичної спадщини як невід'ємної частини духовної культури українського народу; розкритті світоглядного змісту національних музичних традицій на основі осягнення школярами суті й особливостей національного мистецтва.

5. Відповідно до сучасних освітніх тенденцій встановлено, що одним із основних завдань викладання предметів художньо-естетичного циклу є формування художньо-естетичної компетентності учнів, заснованої на взаємозв'язку мотиваційних, пізнавальних і діяльнісних компонентів, комбінації інтересів, мотивів, знань, умінь, ставлень, відношень, якостей особистості, які відображають узагальнені результати навчання в галузі національного мистецтва.

6. Обґрунтування в процесі дослідження критеріїв (міра емоційно-ціннісного ставлення до творів національного мистецтва; ступінь мотиваційної спрямованості до опанування національним мистецтвом; рівень засвоєння художньо-естетичних знань у галузі національного мистецтва; міра володіння художньо-виконавськими вміннями та навичками) та рівнів художньо-естетичної компетентності підлітків (репродуктивний (низький), продуктивний (середній), творчий (високий)), спрямовано на забезпечення об'єктивності у виявленні результатів експерименту, цілісне їх охоплення, всебічний аналіз результативності запропонованої методики сприяє логічному та вмотивованому підходу до класифікації експериментальних даних.

7. Доведено ефективність запропонованої методики на основі авторської програми "Народні джерела", коли зміст процесу навчання предметів художньо-естетичного циклу, реалізуючись в конкретних навчальних предметах об'єднується спільним знаменником, яким виступають національні музичні традиції. Концептуальні ідеї (мотиваційне забезпечення процесу навчання предметів художньо-естетичного циклу; взаємодії теоретичних і практичних основ навчання підлітків; єдності художньо-творчої й методичної спрямованості процесу навчання підлітків предметів художньо-естетичного циклу) та поетапне розгортання дослідження дозволило структурувати експериментальне дослідження, вибудувати послідовність розв'язання

поставлених завдань від стимулювання інтересу до художньо-естетичної діяльності учнів, формування позитивної мотивації до опанування, вивчення та збереження національних музичних традицій *через* удосконалення вміння вільно оперувати мистецькими знаннями шляхом застосування особистісно орієнтованих та інтерактивних форм і методів навчання, розв'язання різнорівневих завдань відповідно до набутих умінь, навичок та рівня засвоєних знань; формування ціннісних уявлень підлітків щодо національних музичних традицій шляхом поступового ускладнення поставлених завдань, активного збагачення тезаурусу учнів інформацією з даної проблеми; удосконалення та творчого використання навичок художньо-естетичної діяльності у процесі навчання предметів художньо-естетичного циклу до художньо-творчого осмислення, інтерпретацію мистецьких творів шляхом впровадження інтерактивних методів та форм навчання, виконання самостійних творчих робіт, залучення підлітків до творчого проектування.

8. Результати дослідно-експериментальної роботи довели дієвість обраної методики, що виявилась у якісних змінах сформованості художньо-естетичної компетентності підлітків: поглибленні інтересу до вивчення цінного досвіду українського народу, відображеного у мистецьких творах; широкій обізнаності у галузі національного мистецтва, що позначилося на вмінні вільно і самостійно оперувати набутими знаннями, індивідуальній манері художньо-естетичної діяльності, готовності до самоосвіти.

Проведене дослідження, безумовно, не претендує на повне висвітлення всіх питань, що стосуються розглянутої теми. Перспективу подальшого вивчення означеної проблеми вбачаємо у більш поглибленому осмисленні сутності та змісту національних музичних традицій у процесі навчання підлітків предметам художньо-естетичного циклу, розробці нових педагогічних технологій. Результати формувального експерименту свідчать про ефективність розробленої методичної моделі та підтвердили результативність її використання в процесі вивчення підлітками предметів художньо-естетичного циклу. Розроблена нами методика довела свою доцільність, про що свідчить позитивна динаміка змін у рівнях сформованості художньо-естетичної компетентності експериментальної групи в порівнянні з контрольною.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО У ПУБЛІКАЦІЯХ:

1. Мартинюк М.В. *Форми та методи впровадження національного краєзнавства в школі* / М.В. Мартинюк // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань, 2007. – ч. II. – С. 143-148.
2. Мартинюк М.В. *Організація гурткової роботи в гімназіях гуманітарного спрямування* / М.В. Мартинюк // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир: ЖДУ імені Івана Франка, 2007. – Вип. 36. – С. 183-185.

3. Мартинюк М.В. Народні традиції в проектній діяльності молодших школярів / М.В. Мартинюк // Початкова школа, 2008. - №8. - С. 56-57.

4. Мартинюк М.В. Музично-естетичне виховання підлітків засобами народних традицій / М.В. Мартинюк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Кошубинського. Серія: Педагогіка і психологія. - Вінниця, 2008. - Вип. 22. - С. 157-161.

5. Мартинюк М.В. Проектна діяльність одна з педагогічних умов використання національних традицій у навчально-виховному процесі / М.В. Мартинюк // Зб. наук. праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленко. - Полтава, 2008. - С. 156-159.

6. Мартинюк М.В. Поліхудожній розвиток школяра як складова його національної культури / М.В. Мартинюк // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. - Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2008. - С. 127-131.

7. Мартинюк М.В. Використання пареміографії як інтегративного компонента національних традицій на уроках музики в загальноосвітньому навчальному закладі / М.В. Мартинюк // Зб. наук. праць. Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент. - К., 2008. - Вип. 3. - С. 284-291.

8. Мартинюк М.В. Педагогічні умови застосування національних традицій в навчально-виховному процесі / М.В. Мартинюк // Наук. записки Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя. Серія: психолого-педагогічні науки. - Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2008. - №4. - С. 124-126.

9. Мартинюк М.В. Народні джерела: Навчальна програма для учнів 7-8 класів / М.В. Мартинюк - Житомир: Вид-во Волинь, 2007. - 64 с.

10. Мартинюк М.В. Як бавилися наші батьки? (ігри бердичівських дітей): Навчально-дидактичні матеріали / М.В. Мартинюк - Житомир: Вид-во Волинь, 2009. - 32 с.

11. Мартинюк М.В. Освітній та культурний розвиток Бердичева в XVIII - XX ст. (60 р.) / М.В. Мартинюк // Зб. наук. праць "Велика Волинь". - Житомир: Косенко, 2005. - т. 32. - С. 93-99.

12. Мартинюк М.В. Наша дума, наша пісня не вмре, не загине / М.В. Мартинюк // Шкільний світ. - К., 2006. - № 29-31. - С. 33-34.

13. Мартинюк М.В. Фольклорні паремії в творчості О. Драгоманової / М.В. Мартинюк // Збірник наукових праць "Велика Волинь". - Житомир: Косенко, 2007. - т. 36. - С. 115-120.

14. Мартинюк М.В. Роль шкільної бібліотеки у формуванні національної свідомості учнів / М.В. Мартинюк // Всеукраїнська науково-практична конференція "Художньо-освітній простір України в контексті новітньої історії", 22-23.11.2007 р. - К.: Видавничий дім Д. Бураго, 2007. - С. 93-98.

15. Мартинюк М.В. Використання народних традицій в музично-естетичному вихованні старшокласників / М.В. Мартинюк // Педагогічна Житомирщина. - Житомир, 2007. - №4. - С. 19-22.

16. Мартинюк М.В. Музично-естетичне виховання підлітків засобами народних традицій / М.В. Мартинюк // Всеукраїнська науково-методична конференція “Культура, мистецтво та освіта в умовах глобалізації: проблеми і перспективи розвитку”, 29-31 жовтня, 2007 р.: Зб. наук. праць. – Вінницький державний педагогічний університет ім. М.Коцюбинського. – Вінниця, 2008. – С. 111-115.
17. Мартинюк М.В. Використання творчої спадщини М.Бурачека як інтегративного – компонента уроків художньо-естетичного циклу / М.В. Мартинюк // Зб. наук. праць “Велика Волинь”. – Житомир: В. Котвицький, 2008. – вип. 39. – С. 234-237.
18. Мартинюк М.В. Умови використання національних традицій в роботі Бердичівської дитячої бібліотеки / М.В. Мартинюк // Книжковий дім відкритий всім: Зб. статей. – Житомир: Вид-во Волинь, ПП Рута, 2008. – С. 106-109.
19. Мартинюк М.В. Ціннісні аспекти мовно-національної культури в контексті музичної інтерпретації творчості Т.Г.Шевченка / М.В. Мартинюк // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції “VI культурологічні читання пам’яті В. Подкопаєва”, 3-4 червня 2008 р. – К.: Центр культурних досліджень, 2008. – С. 209-212.
20. Мартинюк М.В. Проблеми використання народних традицій у творчості О. Пчілки / М.В. Мартинюк // Наук. зб. – вип. 33. – Луцьк, 2009. – С. 256-259.
21. Мартинюк М.В. Сплетімо вінок український сьогодні... / М.В. Мартинюк // Упор. Л. Шелестова, Н. Чиренко. – К.: Шк. світ, 2009. – С. 101-111.
22. Мартинюк М.В. Волочібний подарунок. Забуті народні звичаї / М.В. Мартинюк // Шкільний світ. – К., 2009. – № 12. – С. 11.

АНОТАЦІЇ

Мартинюк М.В. Методика використання національних музичних традицій у процесі навчання предметів художньо-естетичного циклу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. – Київ, 2011.

Дисертацію присвячено методичному забезпеченню використання національних музичних традицій в процесі навчання підлітків предметам художньо-естетичного циклу.

На основі психолого-педагогічних, музикознавчих джерел, практичного досвіду сформульовано поняття “національні музичні традиції”; розглянуто зміст та складові компоненти процесу навчання підлітків предметам художньо-естетичного циклу з використанням національних музичних традицій; з’ясовано, що ефективність і якість процесу навчання предметів художньо-

естетичного циклу перебуває у прямій залежності від сформованості художньо-естетичної компетентності підлітків.

Визначено критерії та показники рівнів сформованості художньо-естетичної компетентності підлітків. Розроблено та апробовано поетапну методику використання національних музичних традицій у процесі навчання предметів художньо-естетичного циклу.

Здобуті результати дослідження доводять ефективність запропонованої методики та її значущість для подальшого вдосконалення теорії і практики мистецької освіти.

Ключові слова: національні музичні традиції, підлітки, художньо-естетичний цикл, поетапна методика.

Мартынюк М.В. Методика использования национальных музыкальных традиций в процессе изучения предметов художественно-эстетического цикла. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2011.

Диссертация посвящена проблеме использования национальных музыкальных традиций в процессе обучения подростков предметам художественно-эстетического цикла. Теоретическое осмысление проблемы позволило конкретизировать понятия “национальные музыкальные традиции” как специфическую форму культурного наследования, которая неизменно отображает последовательность музыкального опыта украинского народа; обеспечивает усвоение наивысших национально-культурных и материальных ценностей, норм, правил, идеалов, взглядов; реализуется через осмысление и отображение украинского музыкального наследия.

Определена структура процесса обучения подростков предметов художественно-эстетического цикла с использованием национальных музыкальных традиций как сложное динамическое образование, которое включает три компонента: эмоционально-ценностный (охватывает сферу эмоциональной реакции подростков, характеризует отношение к учебной деятельности, к людям, во взаимодействии с которыми данная деятельность реализуется, и к самим себе как к субъектам учебной деятельности); мотивационный (заключается в углублении позитивного отношения учащихся к учебному предмету, осознание ими собственного стимула к художественно-эстетической деятельности, реальной значимости художественно-эстетических знаний, умений и навыков); когнитивный (способствует вооружению учащихся системой художественно-эстетических знаний, умений и навыков); деятельностный (обеспечивает реализацию побуждений к художественно-эстетической деятельности) и оценочно-результативный (предполагает осмысление и выявление оценочного отношения к результатам собственной

художественно-эстетической деятельности, способность контролировать процесс самообразования и оценивать его поэтапные и конечные результаты).

Выделены критерии и показатели сформированности художественно-эстетической компетентности как главного механизма выявления качества и результативности процесса обучения (мера способности к адекватному эмоционально-ценностному оцениванию произведений национального искусства; степень сформированности позитивного отношения к национальному искусству и к собственной художественно-эстетической деятельности; уровень освоения художественно-эстетических знаний в сфере национального искусства; мера владения художественно-исполнительскими навыками).

Определено, что эффективность и качество процесса обучения предметам художественно-эстетического цикла находится в прямой зависимости от сформированности художественно-эстетической компетентности подростков, которая определяется как способность к художественно-эстетической деятельности на основе знаний, умений и навыков в сфере искусства, опыта эмоционально-ценностного отношения к явлениям искусства, готовность к самообразованию согласно с собственными духовно-мировоззренческими позициями.

Основу исследовательской работы составляет разработка и апробация поэтапной методики использования национальных музыкальных традиций в процессе обучения подростков предметам художественно-эстетического цикла. Она базируется на концептуальных идеях: мотивационного обеспечения процесса обучения предметам художественно-эстетического цикла; взаимодействия теоретических и практических основ обучения подростков; единства художественно-творческой и методической направленности процесса обучения подростков предметам художественно-эстетического цикла.

Определены четыре этапа разработанной методики использования национальных музыкальных традиций, которые обеспечили постепенный переход от стимулирования интереса к художественно-эстетической деятельности учащихся, формирования положительной мотивации к овладению, изучению и сохранению национальных музыкальных традиций через совершенствование умения свободно оперировать художественными знаниями путем применения лично ориентированных и интерактивных форм и методов обучения, решение разноуровневых задач в соответствии с приобретенными умениями, навыками и уровнем усвоенных знаний, формирование ценностных представлений подростков о национальных музыкальных традициях путем постепенного усложнения поставленных задач, активное обогащение тезауруса учащихся информацией; усовершенствование и творческое использование навыков художественно-эстетической деятельности в процессе изучения предметов художественно-эстетического цикла к художественно-творческому осмыслению, интерпретации художественных произведений путем внедрения интерактивных методов и форм обучения, выполнению самостоятельных творческих работ, привлечению подростков к творческому проектированию.

Результаты внедрения экспериментальной методики использования национальных музыкальных традиций в процессе обучения подростков предметов художественно-эстетического цикла подтверждают ее эффективность, подкрепленные аналитическими и статистическими данными исследования, выраженными в качественных изменениях уровней сформированности художественно-эстетической компетентности, творческими достижениями подростков в ходе художественно-эстетической деятельности.

Ключевые слова: национальные музыкальные традиции, подростки, художественно-эстетический цикл, поэтапная методика.

Martinyuk M. V. Methods of use of national musical traditions during training subjects artly-aesthetic a cycle. – Manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences on a speciality 13.00.02. – the theory and a technique of musical training. – National pedagogical university of a name of M.P. Dragomanova. – Kyiv, 2011.

The dissertation is devoted to methodical maintenance of use of national musical traditions during training subjects of an art - aesthetic cycle.

On the basis of psychological, pedagogical, musicologists sources of practical experience to formulate the concept "national musical traditions"; The content and components of training adolescent subjects of artistic and aesthetic cycle using national musical traditions, and found that the effectiveness and quality of training objects of art and aesthetic cycle is directly dependent on the formation of artistic and aesthetic competence adolescents.

The criteria and performance levels of artistic and aesthetic competence adolescents. Developed and tested for every stage of the use of national musical traditions in the teaching of artistic and aesthetic cycle.

The obtained results prove the effectiveness of the proposed research methodology and its importance for the further improvement of the theory and practice of art education.

Key words: national musical traditions, teenagers, art-aesthetic cycle, a stage-by-stage technique.

Підписано до друку 15.03.2011 р. Формат 60x90/16
Ум. друк. арк. 0.9. Обл.-вид. арк. 1.0.
Наклад 100. Зам. 51.

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка
ЖТ №10 від 07.12.04 р.
м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40
електронна пошта (E-mail): zu@zu.edu.ua

КРАУБЕРГ